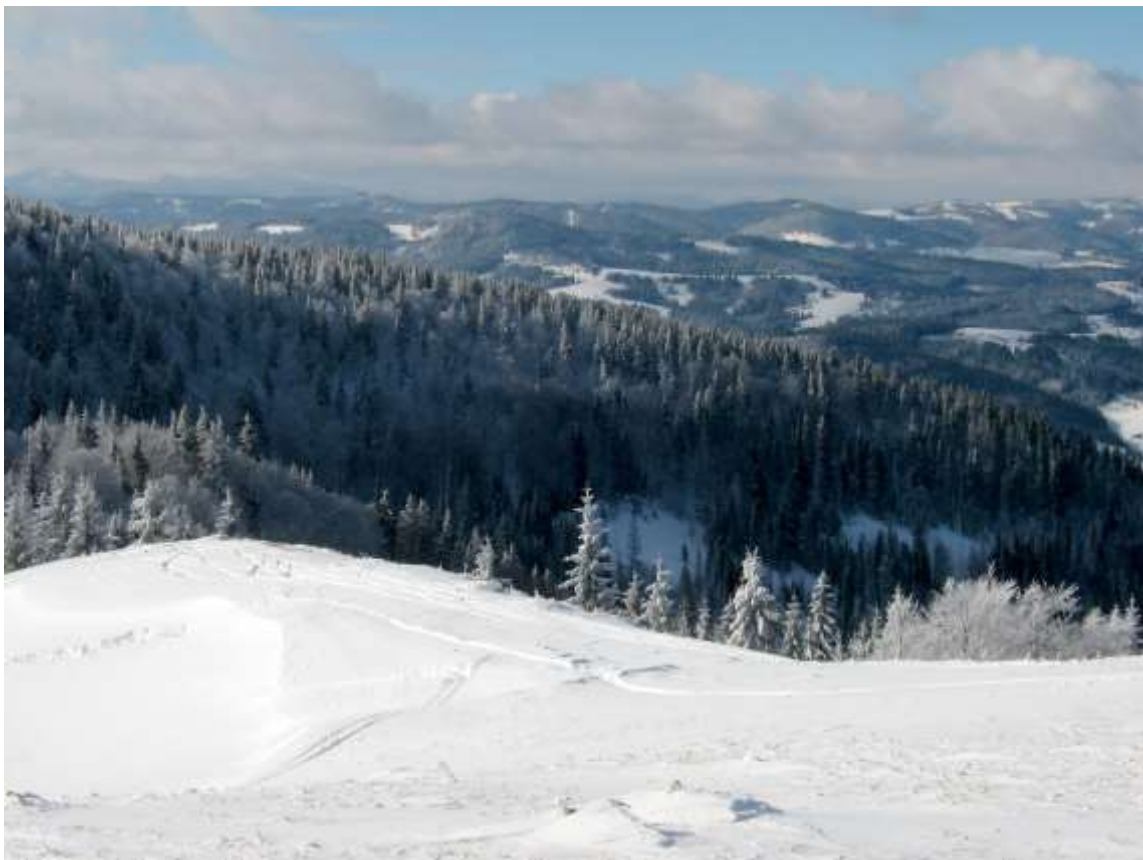

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН І ГЕОГРАФІЇ
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД "ХАРКІВСЬКИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-
МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ"**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(28 лютого - 1 березня 2023 р., м. Харків)**

**Харків
2023**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра суспільно-економічних дисциплін і географії
Обласний комунальний заклад
«Харківський організаційно-методичний центр туризму»**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(28 лютого - 1 березня 2023 р., м. Харків)**

**Харків
2023**

Розділ 3. Реалізація екологічної складової Сталого розвитку та подолання наслідків військових дій в Україні.

<i>І. В. Гукалова</i> ПЛАНУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОЦЕСИ.....	224
<i>І. М. Постернак, С. О. Постернак, О. С. Постернак</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ.....	231
<i>І. К. Нестерчук, В. В. Саволюк</i> ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА РОЗРОБЛЕННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ.....	241
<i>Ж. І. Бучко, А-Р. В. Чубата</i> РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН».....	245
<i>О. М. Левада, Я. Ю. Ненша</i> СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	250
<i>Л. М. Горбач, В. В. Горбач, Н. М. Мельчук</i> ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	257
<i>Т. С. Коптєва</i> БЕЗПЕРЕРВНА ДІЯ ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЛАНДШАФТНУ ОРГАНІЗАЦІЮ КРИВОРІЗЬКОЇ ЛАНДШАФТНО - ТЕХНІЧОЇ СИСТЕМИ.....	264
<i>О. В. Скорогод</i> СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ВИДОБУТКУ КОРИСНИХ КОПАЛИН В ШАХТАХ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПОРІВНЯННЯ З КРАЇНАМИ СВІТУ.....	271
<i>С. Г. Мельниченко</i> ХАРАКТЕРИСТИКА РИБНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ ДНІПРОВСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОРИДРУ В МЕЖАХ УКРАЇНИ.....	275
<i>І.К. Нестерчук, П. І. Кривець</i> ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО (ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ) В МЕЖАХ КОРОСТЕНСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	284
<i>С.В. Добровольська</i> ПЕРСПЕКТИВИ ПРОМИСЛОВОЇ РОЗРОБКИ АНАДОЛЬСЬКОГО РІДКОЗЕМЕМЕЛЬНОГО РОДОВИЩА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ВПЛИВУ ВИДОБУТКУ КОРИСНИХ КОПАЛИН НА ДОВКІЛЛЯ.....	287

6. List of mines in Ukraine [Електронний ресурс] // Wikipedia. – 2022. –
Режим доступу до ресурсу:
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_mines_in_Ukraine

УДК [574.1:574.63] (282.247.32)

Софія Геннадіївна Мельниченко
здобувачка ступеня доктор філософії другого року навчання,
асистентка кафедри водних біоресурсів та аквакультури,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Херсон

ХАРАКТЕРИСТИКА РИБНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ВОДНО- БОЛОТНИХ УГІДЬ ДНІПРОВСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОРИДРУ В МЕЖАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Збереження різноманіття видового складу водних біоресурсів та його відтворення на сьогоднішній день є актуальним питанням, яке потребує негайного наукового обґрунтування. Рибне господарство є не тільки важливою галуззю економіки нашої держави, але й однією з головних складових забезпечення екологічної стабільності акваторій в межах країни.

Саме тому вивчення біорізноманіття гідробіонтів має на меті не лише подальше забезпечення стабільності економічної складової України, але й покращення екологічного стану та якості водних аквальних комплексів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим аспектами функціонування водно-болотних угідь присвячені праці багатьох науковців, зокрема таких як: Зав'ялова Л. В., Корнієнко О. М. [1], Степанишина М. М., Криворотько В. [2], Бойко П. М. [3], Шапар А. Г., Скрипник О. О., Шпилька А. М. [4] та ін.

Проблеми збереження, існування та перспективи розвитку біологічного різноманіття Дніпровського екокоридору, а зокрема і іхтіофауни розкриті у

наукових доробках таких науковців: Новіцького Р. О. [5], Пилипенка Ю. В., Оліфіренка В. В., Рачковського А. В. [6], Ганжуренка І. В. [7] та ін.

Метою статті є дослідження видового складу гідробіонтів водно-болотних угідь в межах України.

Об'єктом дослідження є рибне різноманіття.

Предметом дослідження є характеристика рибного різноманіття водно-болотних угідь Дніпровського екологічного коридору.

Матеріали і методи дослідження. Так званою «інформаційною базою» нашого дослідження стали наукові доробки зарубіжних та вітчизняних вчених.

У процесі дослідження, авторами використовувались такі методи: аналізу та синтезу – під час дослідження наукових доробок вітчизняних науковців в галузі біологічного різноманіття водно-болотних угідь Дніпровського екологічного коридору; статистичний – під час обробки статистичної інформації щодо рибогосподарського потенціалу річки Дніпро в межах України; описовий – під час дослідження видового різноманіття іхтіофауни Дніпра.

Результати досліджень. Збереження та відтворення біологічного різноманіття є екологічною проблемою глобальних масштабів, для розв'язання якої на сучасному етапі науково-технічного прогресу використовуються різноманітні «інструменти». Створення так званої «екологічної мережі» є одним з головних заходів, який забезпечує збереження та відтворення природних систем.

Так, відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки», було створено один з найбільших у світі «екологічних коридорів» - Дніпровський екологічний коридор, який входить до складу загальноєвропейської екологічної мережі.

В межах Дніпровського екологічного коридору розташована чимала кількість антропогенних та природних екосистем, через що в межах його

території можна зустріти більше половини представників видів флори та фауни нашої держави.

На даний час, на території зазначеного екологічного коридору в іхтіофауні налічується приблизно 80 видів риб, що становить більшу частину водної флори України. Так, за класифікацією С. Г. Крижанівського (1949 рік) іхтіокомплекс водно-болотних угідь Дніпра відноситься до таких екологічних груп: фітофільні, літофільні, пелагофільні, остракофільні та групи риб, що виношують ікру [рис. 1].

Рис. 1. Екологічні групи фауністичного іхтіокомплексу Дніпра

Розроблено авторами за [8]

У результаті інтенсивного антропогенного впливу на всій акваторії Пониззя Дніпра і Каховського водосховища сформувалася доволі напружена ситуація з природним відтворенням практично по всіх видах водних біоресурсів, погіршився загально екологічний стан водойм. Оптимізувати

процес відновлення аборигенних риб можливо за рахунок оздоровлення місць нересту та нагулу молоді риб.

У процесі дослідження, нами був проаналізований видовий склад іхтіофауни найбільших водно-болотних угідь Дніпровського екологічного коридору. Так, у межах водно-болотних угідь Дніпровського екологічного коридору, виділяють наступні види риб [8]:

1. Верхів'я Київського водосховища (Прип'ятський та Дніпровський відроги, Тетерівська затока та суміжні акваторії водосховища), з них:

- поширені: лящ, плоскирка, щука, лин, судак, короп, чехоня, верховодка, краснопірка, окунь річковий, бички, іглиця морська пухлощока, тюлька азово-чорноморська, короп звичайний, товстолобик білий, товстолобик строкатий, амур білий, головень, в'язь звичайний, лящ, сом європейський, судак звичайний;

- занесені до Червоної книги України: вирезуб причорноморський, ялець звичайний, гольян озерний, бистрянга російська, карась золотий, линь річковий, йорж-носар (донський), йорж Балона, стерлядь прісноводна, марена дніпровська, мінога українська.

2. Верхів'я Канівського водосховища (острови нижче м. Києва, водно-болотні угіддя заплави в р-ні сіл Лісники, Конча-Заспа, гирлової ділянки річки Віта, Процівські мілководдя):

- поширені: плітка, плоскирка, лящ, судак, лин, щука, верховодка, краснопірка, окунь річковий, головень, вівсянка, карась сріблястий, щипівка, йорж, окунь;

- занесені до Червоної книги України: вирезуб причорноморський, ялець звичайний, гольян озерний, щипавка звичайна, підуст звичайний, синець, чехоня, жерех, сом, бистрянга російська, карась золотий, линь річковий, йорж носар, йорж Балона, стерлядь прісноводна, осетр російський, марена дніпровська, мінога українська.

3. Кийлівсько-Ржищівські водно-болотні угіддя (лівобережні мілководдя середньої ділянки водосховища та прилеглі акваторії):

- поширені: плітка, плоскирка, лящ, судак, щука, лин, верховодка, краснопірка, окунь річковий;

- занесені до Червоної книги України: гольян озерний, бистрянкa російська, карась золотий, минь річковий, йорж Балона, стерлядь прісноводна.

4. Верхів'я Кременчуцького водосховища (Канівські острови, Вільшанські, Коробівські, та Липівські мілководдя):

- поширені: плітка, плоскирка, лящ, судак, щука, сом, тюлька, верховодка, окунь річковий, гірчак;

- занесені до Червоної книги України: вирезуб причорноморський, ялець звичайний, бистрянкa російська, карась золотий, йорж носар (донський), йорж Балона, стерлядь прісноводна, мінога українська.

5. Сульська затока:

- поширені: лящ звичайний, судак звичайний, короп звичайний, щука звичайна, плітка, плоскирка, короп (сазан), верховодка, окунь річковий;

- занесені до Червоної книги України: вирезуб причорноморський, ялець звичайний, карась золотий, минь річковий, йорж носар (донський), йорж Балона.

6. Світловодські водно-болотні угіддя (нижня ділянка Кременчуцького водосховища, Адамівсько-Андрусівський острівний масив та Цибульницька затока):

- поширені: плітка, плоскирка, лящ, судак, щука, верховодка, окунь річковий;

- занесені до Червоної книги України: Вирезуб причорноморський, ялець звичайний, гольян озерний, бистрянкa російська, карась золотий, минь річковий, судак волзький (берш), йорж носар (донський).

7. Верхів'я Дніпродзержинського водосховища (Білецькі плавні, Кременчуцькі плавні, гирлова область р. Псел):

- поширені: товстолобик білий, короп звичайний, амур білий, головень, в'язь звичайний, лящ звичайний, сом європейський, синець, судак звичайний, плітка, плоскирка, лящ, судак, щука, верховодка, краснопірка, окунь річковий, гірчак;

- занесені до Червоної книги України: вирезуб причорноморський, ялець звичайний, гольян озерний, бистрянкa російська, карась золотий, линь річковий, судак волзький (берш), йорж-носар (донський), стерлядь прісноводна, марена дніпровська.

8. Нижньоворсклянські водно-болотні угіддя (гирлова ділянка р. Ворскла):

- поширені: плітка, плоскирка, лящ, щука, верховодка, краснопірка, окунь річковий, гірчак;

- занесені до Червоної книги України: ялець звичайний. Гольян озерний, вирезуб причорноморський, карась золотий, судак волзький (берш), мінога українська.

9. Верхів'я Запорізького водосховища (Дніпровсько-Орільські водно-болотні угіддя):

- поширені: тюлька, оселедець чорноморський, пузанка, атеріна, сонячний окунь, іглиця чорноморська пухлощока, товстолоб білий, товстолоб строкатий, плітка, плоскирка, судак, лящ, лин, щука, верховодка, краснопірка, окунь річковий;

- занесені до Червоної книги України: вирезуб причорноморський, ялець звичайний, гольян озерний, бистрянкa російська, карась золотий, линь річковий, судак волзький (берш), бичок пуголовок зірчастий, стерлядь прісноводна, осетер російський, морена дніпровська, мінога українська

- зниклі: білуга, севрюга.

10. Верхів'я Каховського водосховища (Біленько-Розумівські плавні):

- поширені: лящ, плітка, плоскирка, судак, щука, сом європейський, карась сріблястий, тюлька, товстолоб, білий амур, окунь річковий, бичок;

- занесені до Червоної книги України: ялець звичайний, карась золотий, линь річковий, судак волзький (берш), перкарина чорноморська, бичок пуголовочок Браунера, бичок пуголовок зірчастий, стерлядь прісноводна, осетр російський, марена дніпровська, мінога українська, шемая, лосось, головень.

11. Великолузькі водно-болотні угіддя (острівні масиви Великі і Малі Кучугури, Кушугумські мілководдя):

- поширені: лящ, плітка, плоскирка, судак, щука, тюлька, товстолоб, білий амур, верховодка, окунь річковий, бичок;

- занесені до Червоної книги України: ялець звичайний, карась золотий, минь річковий, судак волзький (берш), перкарина чорноморська, бичок пуголовочок Браунера, бичок пуголовок зірчастий, осетр російський, марена дніпровська.

12. Затоки Каховського водосховища:

- поширені: плітка, плоскирка, лящ, щука, судак, карась сріблястий, верховодка, краснопірка, бичок;

- занесені до Червоної книги України: бистрянга російська, карась золотий, минь річковий, судак волзький (берш), перкарина чорноморська, йорж носар (донський), бичок пуголовочок Браунера, бичок пуголовок зірчастий.

13. Гирлова область Дніпра (ділянка від греблі Каховського водосховища до Дніпровського лиману):

- поширені: лящ, плітка, плоскирка, судак, щука, окунь річковий, верховодка, бичок;

- занесені до Червоної книги України: вирезуб причорноморський, ялець звичайний, гольян озерний, бистрянга російська, карась золотий, минь річковий, бичок пуголовочок Браунера, бичок пуголовок зірчастий, бичок-каспіосома каспійська, марена дніпровська, шемая чорноморська, мінога українська.

14. Дніпровський лиман:

- поширені: судак, лящ, тараня, карась, рибець, щука, окунь, тюлька, верховодка, бичок, судак звичайний, короп, шемая дунайська;

- занесені до Червоної книги України: вирезуб причорноморський, ялець звичайний, карась золотий, минь річковий, судак морський, перкаріна чорноморська, бичок пуголовочок Браунера, бичок пуголовок зірчастий, бичок-каспіома каспійська, марена дніпровська, шемая чорноморська.

Таким чином, ми бачимо, що чимала кількість риб занесена до Червоної книги України, що говорить про те, що деякі представники іхтіофауни в межах зазначеної території перебувають на стадії зникнення.

Висновки

1. Одним з кроків подальшого функціонування та розвитку Дніпровського екологічного коридору є дослідження та наукове обґрунтування сучасного стану біологічного різноманіття перспективних його ділянок, що в подальшому може стати основною складовою екологічного моніторингу та так званим «підґрунтям» для розробки комплексу заходів щодо охорони, збереження та відновлення вищезначених територій.

2. Запровадження єдиної системи моніторингу екологічного та ресурсного стану об'єктів та земель водного фонду Дніпровського екологічного коридору є першочерговим завданням, яке слід вирішити в найближчий час.

3. Для збереження різноманіття видового складу видового складу іхтіофауни в межах акваторії Дніпра, необхідно:

- відновлення гідроекосистем заплавних водойм Пониззя Дніпра;
- модернізація та реконструкція усіх рибогосподарських об'єктів в межах означеної території;
- створення сприятливих умов для функціонування та розвитку рибництва Дніпровського екологічного коридору;
- збільшення кількості об'єктів природно-заповідного фонду на території річки Дніпро для збереження рідкісних видів іхтіофауни.

Література:

1. Зав'ялова Л. В., Корнієнко О. М. Фітозабруднення Дніпровського екологічного коридору. *Екологія водно-болотних угідь і торфовищ*. Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. 300 с.
2. Стецишин М. М., Криворотько В. Проблеми та перспективи розвитку водно-болотних угідь Дніпровського екологічного коридору. Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: зб. матеріалів II-ої Міжнар. наук.-пр. конф. (Баку-Ужгород-Дрогобич). 2017. С. 12-13.
3. Бойко П. М. Сучасні тенденції та проблеми розвитку екомережі України та Херсонської області. *Таврійський науковий вісник*. 2017, № 98. С. 178-184.
4. Шапар, А. Г., Скрипник, О. О., Сметана, С. М., Шпилька, А. М. Розвиток територіальних систем збереження біорізноманіття–природно-заповідного фонду та екологічної мережі. *Екологія і природокористування*. 2012, № 15. С. 55 – 67.
5. Новіцький, Р. О. Масштаби, спрямованість та наслідки інвазій чужорідних видів риб у дніпровські водосховища: дис. д-ра біолог. наук: 03.00.10. Київ, 2019. 367 с.
6. Пилипенко Ю. В., Оліфіренко В. В., Рачковський А. В. Проблеми рибогосподарського використання природних водойм і шляхи їх вирішення. *Таврійський науковий вісник*. 2013, № 83. С. 248 – 251.
7. Ганжуренко, І. В. Водна політика держави як базис екосистемного розвитку рибогосподарської галузі. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2013, № 7. С. 205-211.
8. Мальцев В. І., Зуб Л. М., Карпова Г. О., Костюшин В. А., Титар В. М., Мішта А. В., Некрасова О. Д. Водно-болотні угіддя Дніпровського екологічного коридору. Київ: Недержавна наукова установа Інститут екології ІНЕКО, Карадазький природний заповідник НАН України, 2010. 142 с.